

**LEWENSORIËNTERING
GEMEENSKAPLIKE TAAK VIR ASSESSERING
DEEL B
NASIENRIGLYNE**

'N BOODSKAP AAN DIE NASIENER

Dankie vir die sorgsame en professionele manier waarop u die nasien van elkeen van u NSS GTA-antwoorde sal benader. Let asseblief daarop dat punte toegeken moet word vir elke verskillende en werkbare verduideliking volgens hierdie nasienriglyne.

Baie van u leerders se antwoorde kan moontlik buite die antwoorde wat hier aangebied word, val. Gebruik hier asseblief u inisiatief ... as 'n leerder die vraag volledig beantwoord het en die vraag nie verkeerd verstaan het nie (selfs al het hy/sy dit anders geïnterpreteer as die perspektief wat hier aangebied word) – moet hy/sy óf al die toegekende punte verdien óf 'n gedeelte van die punte wat vir elke vraag toegeken word, ens.

Dit is dus noodsaaklik dat u die bronne deeglik bestudeer en dat u verstaan presies wat in die vrae gevra word voor u begin nasien. Leerders moet die vrae in die konteks van die bronne beantwoord.

AFDELING A KORTVRAE

VRAAG 1

- 1.1 Wat is volgens die bron die prioriteit van die “Wêrelddag vir Sosiale Geregtigheid”? (1)

Om die ongelykheidsgaping te verklein om sodoende sosiale geregtigheid te bewerkstellig. ✓

- 1.2 Identifiseer EEN versperring of vooroordeel waarvoor mense te staan kom vanweë hul geslag, ouderdom, ras of gestremdheid. (4)

Nasiener se diskresie – enige werkbare antwoord vir een van die volgende vier. Leerders moet een werkbare versperring in enige van die vier kategorieë identifiseer (vir 1 punt) en dan die versperring verduidelik (vir 3 punte). Waarom bestaan die versperring / wat is die gevolge daarvan, ens.

Byvoorbeeld:

- *Geslag – vroue word in baie gemeenskappe as minderwaardige / swakker geslag beskou / hul enigste rol in die samelewing word gesien*

*as een om voort te plant en 'n man se behoeftes te bevredig, ens. ✓
+ verduideliking ✓✓✓*

- *Ouderdom – baie jongmense word nie ernstig opgeneem nie en word as naïef beskou/bejaarde mense word beskou as nie meer nuttig vir die samelewing nie – word eenkant toe gestoot ✓ + verduideliking ✓✓✓*
- *Ras – sommige rasse word as minderwaardig teenoor ander beskou / as misdadigers / dom geëtiketteer ✓ + verduideliking ✓✓✓*
- *Gestremdheid – mense met gestremdhede word as onbevoeg beskou of as hulpeloos om enigiets vir hulself te doen ✓ + verduideliking ✓✓✓*

- 1.3 Verduidelik in jou eie woorde wat bedoel word met "volhoubare, demokratiese en ekonomies regverdige woonbuurte". (3)

Enige werkbare antwoord binne die konteks van die bron en wat op woonbuurte van toepassing is – nasiener se diskresie.

Woonbuurte wat:

Volhoubaar is: waar burgers 'n sekere vlak van onafhanklikheid kan handhaaf / hulle eie infrastruktuur kan onderhou sodat dit nog vir baie generasies geniet kan word / funksionele stabiliteit / voldoende hulpbronne en infrastruktuur om gemaklik te kan woon. ✓

Demokraties is: die plaaslike regering moet na hulle klagtes luister / hulle moet 'n stem hê / hulle moet 'n sê hê in hoe hulle gemeenskap bestuur of die land regeer word / hul burgerregte moet gereëliseer en gehandhaaf word.

Ekonomies regverdig is: soortgelyke vlakke van finansiële vryheid aan almal bied / almal moet gelyke toegang hê tot finansiële bronne en bates. ✓

- 1.4 Gee kortliks 'n voorbeeld van hoe jy in jou eie alledaagse lewe ongelykhede sal uitdaag en diversiteit sal waardeer. (2)

Enige werkbare antwoord – nasiener se diskresie.

Leerders moet aandag gee aan die ideaal van die waardering (bevordering) van diversiteit (1 punt) en van die uitdaging van ongelykhede (1 punt).

Byvoorbeeld:

Waardering van diversiteit: Leerders kan die belangrikheid van gelykheid en geregtigheid deel deur suksesverhale / aanhalings op hul sosiale media-bladsye te plaas. ✓

Uitdaging van ongelykhede: Individue kan hul stem gebruik om te praat wanneer hulle ook al diskriminasie / ongelykhede waarneem. ✓

[10]

VRAAG 2

GTA A het die konsep van **magteloosheid** ondersoek. Pas jou ontleding van hierdie besprekings op Bron 2 toe en bespreek dan in redelike detail die verhouding tussen **mag** en **magteloosheid** en hoe die gevoel van magteloosheid in 'n gemeenskap tot misdaad kan lei.

(5)

Enige werkbare antwoord – nasiener se diskresie – volgens die indeling hieronder. Leerders mag nie bloot beskryf wat hulle in die spotprent sien nie.

Leerders moet aandag gee aan die mag wat die ryk, vet mens het (2 punte) en die gevolglike magteloosheid van die arm mens (2 punte). Dan moet leerders hierdie dinamiek in verband bring met hoe dit tot geweld kan lei (1 punt).

Beloon leerders net vir intelligente ontleding wat met die vraag ooreenstem. Maak seker dat die leerder hom-/ haarself nie bloot herhaal wanneer die onderwerpfokus verander nie.

Byvoorbeeld (enige werkbare antwoord – elke sin hieronder is 1 punt werd):

Ryk mense: (2 punte – 2 werkbare stellings)

- *Mense met rykdom of mag sal doen wat in hul eie belang is om hierdie rykdom te beskerm – en die bietjie wat hulle vir diegene met minder in die vooruitsig stel, is bloot om te verseker dat hul rykdom beskerm word.*
- *Die mag wat ryk mense besit, gee hulle speelruimte om dit onregverdig te gebruik en om die armer dele van die samelewing te beïnvloed om te doen wat hulle sê.*

Arm mense: (2 punte – 2 werkbare stellings)

- *Wat gegee word, is voorwaardelik en net genoeg om die arme vir 'n dag te voed. Die ryk mens het die mag – arm mense moet voortdurend die behoeftes van die rykes bevredig sodat hulle kan bly eet en hul basiese behoeftes kan bevredig.*
- *Arm mense is honger en magteloos om hul omstandighede te verander – hulle het geen manier om hul basiese behoeftes te bevredig sonder die voorsiening van die rykes nie. Hulle word dus beheer deur die begeertes van die rykes om te kan eet.*
- *Die slagoffer kan 'n gevoel van persoonlike magteloosheid ervaar – hulle het hul lot en hul steun op die rykes vir die aalmoes aanvaar, in plaas daarvan om 'n manier te kry om selfstandig te wees – wat hulle vir altyd afhanklik maak van die ryk mense.*

Gevolglike geweld: (1 punt1 – 1 werkbare stelling)

- *Ongelykheid en magteloosheid lei tot hoër vlakke van sielkundige stres, afguns, angs en woede oor die onregverdigheid – hierdie gevoelens word dan gewelddadig op die samelewing geprojekteer. OF*
- *Hierdie gevoelens kan lei tot antisosiale gedrag (gee nie om vir jouself, ander of die omgewing nie), diefstal (om jou gesin te kan voed) en geweld (wraak of uiting van woede om diegene wat die kwessies veroorsaak, te benadeel).*

VRAAG 3

- 3.1 Verduidelik waarom jy dink dat mense in gebiede van groot ongelykheid, hoër vlakke van viktimisering ondervind. (3)

Enige werkbare antwoord – nasiener se diskresie binne die konteks van die bron.

Die leerder moet verduidelik WAAROM mense kwesbaar is vir uitbuiting. Wys op die verband tussen ongelykheid en hoe dit mense kwesbaar maak vir uitbuiting om al 3 punte te verdien.

- *Mense wat hoër vlakke van ongelykheid ondervind, is gemarginaliseer vanweë voortgesette vooroordele en ongelykhede. ✓*
- *Gevolgtrek is hulle magteloos en hulle het geen stem om hul omstandighede te verander nie ✓ en*
- *hulle word slagoffers van viktimisering deur mense met meer mag. ✓*

- 3.2 Om met hierdie ongelykhede en diskriminasie te leef, lei dikwels tot geweld. Wat is na jou mening die rede hiervoor? Met ander woorde, waarom is geweld 'n algemene verskynsel in hierdie gebiede? (3)

Leerders moet drie verskillende redes verskaf waarom geweld 'n algemene gevolg is. Leerders kan uit die oogpunt van blootstelling aan geweld in hierdie woonbuurte skryf of uit die oogpunt van persoonlike gedrag wat deur ongelykhede veroorsaak word.

Enige werkbare antwoord – nasiener se diskresie

- *Mense wat gemarginaliseer is en hoër vlakke van ongelykheid ondervind, ly aan frustrasie, hopeloosheid, afguns, magteloosheid, verwarring, waardeloosheid, ens. ✓*
- *omdat hulle nie dieselfde geleenthede as ander kry nie ✓*
- *en dit veroorsaak weer dat hulle uiting gee aan hul frustrasie oor 'n onregverdige wêreld. ✓*

- 3.3 Paragraaf 2 verwys na 'n gevoel van wantroue. Beskryf hierdie gevoel van wantroue soos daar in hierdie konteks daarna verwys word: Wie word wantrou en waarom? (3)

Enige werkbare antwoord – nasiener se diskresie. Leerder se antwoord moet die konteks van Bron 2 weerspieël – dit is die burgers in hierdie woonbuurte wat die ander wantrou.

WIE: ✓ In hierdie konteks word die polisie, owerheid en die samelewing in die algemeen wantrou.

WAAROM: ✓✓ Hulle wantrou die owerheid omdat hulle al so baie keer deur die samelewing teleurgestel is / mishandel is deur die polisie en owerhede – vir wie hulle in die eerste plek in hierdie posisie geplaas het / leë beloftes deur mense wat aangebied het om te help / sonder respek behandel.

- 3.4 Waarom erken baie regerings volgens die bron nie die volle omvang van die geweld wat hul lande ondervind nie? (2)

Enige 2 van die volgende antwoorde is aanvaarbaar:

- *Hulle is bekommerd dat die erkenning van hierdie uitdagings plaaslike*
- *en buitelandse investering,*
- *toerisme en*
- *hul beeld onder kiesers negatief kan beïnvloed.*

- 3.5 Die laaste paragraaf noem 'n paar van die ingrypingsterreine waaraan regerings aandag gee om hulle op brandpunte toe te spits. Kies twee van hierdie ingrypings en gee 'n voorbeeld van wat op hierdie terrein gedoen kan word om die ongelykhede om te keer. (2 × 2 = 4)

Enige twee werkbare antwoorde – nasiener se diskresie. 'n Kort bespreking van elk word vereis. Punte moet vir die verduideliking toegeken word, nie vir die noem van die ingryping nie. 1 punt vir die noem van wat gedoen kan word en nog 'n punt vir die verwagte positiewe uitwerking of 2 punte vir twee goed wat gedoen kan word per ingryping.

- *Slimmer infrastruktuur – herorganisering en verbetering van infrastruktuur gee alle mense gerieflike leefruimtes, makliker beweeglikheid in en uit hul gemeenskappe vir werk ens., veilige ontspanningsruimtes waar kinders sonder gevaar kan speel – minder stres ✓✓ OF*
- *Toegespitste dienslewering – toereikende vullisverwydering, voorsiening van asblikke oral, toereikende voorsiening van vars water en sanitêre dienste, sny van gras op munisipale grond vir netjiese leefomgewing ✓✓ OF*
- *Omgewingsontwerpverbeterings – bome, plante en groen gras moet geplant word in ontspanningsareas wat behoorlike uitgelê is vir estetiese waarde en skoon lug ✓✓ OF*
- *Groter eiendomsekerheid – help burgers om hul eiendom te beskerm deur die voorsiening van diefstal en slotte, verseker gereelde patrollies in gevaarlike en misdadigeteisterde gebiede vir bykomende sekuriteit ✓✓ OF*
- *Programme wat gemeenskappe bemagtig en betrek, en hul toegang tot lewensvaardighede en ekonomiese geleenthede verbeter – burgers moet bemagtig word om hulself finansieel te kan onderhou, om te voel dat hulle gehoor word, ondersteun word en menswaardig is, om konflik te bestuur, om deel te wees van die oplossing van hul probleme, om positiewe keuses vir hul lewens uit te oefen, ens. ✓✓*
- *Datagedrewe polisiëring – indien die polisie data wat oor hierdie brandpunte ingesamel is, kan gebruik, en ingryp op maniere wat spesifiek op die probleme wat geïdentifiseer is, fokus, kan kriminele aktiwiteite moontlik verminder word en inwoners veiliger voel. ✓✓*

[15]

30 punte

AFDELING B BEREDENEERDE OPSTEL**VRAAG 4**

Om skoolgebaseerde geweld en antisosiale gedrag suksesvol uit te skakel, moet skole strenger dissiplinêre prosedures instel, waaronder die herinstelling van lyfstraf.

Die leerder moet verstaan dat skoolgebaseerde geweld en antisosiale gedrag meer prominent is in gebiede van ongelykheid. Die leerder moet verstaan dat die wortel van die kwessies aandag moet geniet om die kwessies effektief op te los. Die bronne wat in Deel A van GTA B voorsien word, lei die leerder tot hierdie gevolgtrekking. Leerders kan egter in 'n mate met hierdie onderwerp saamstem, solank hulle 'n intelligente en objektiewe argument hiervoor verskaf. Die teenargument moet dan in verband gebring word met die begrip dat ongelykheid = sosiale kwessies en dat lyfstraf nie die effektiefste manier is om die kwessie op te los nie – dit is bloot daar om die gedrag te bestuur ens. Uiteindelik gaan die hele GTA daaroor om die skeiding tussen diegene wat het en diegene wat nie het nie, te oorbrug – en om die effek op diegene wat nie het nie, te verstaan. Hierdie begrip moet direk genoem word of indirek geïmpliseer word in hierdie antwoord.

Formaat van 'n komplekse opstel (A/A+):

- Die leerder se standpunt moet duidelik in die inleiding en deur die hele opstel oorgedra word.
- Dieselfde standpunt moet in die gevolgtrekking herhaal word.
- Duidelike en intelligent geskrewe paragrawe wat met leerder se standpunt ooreenstem, moet gebruik word.
- Leerder se stellings moet sterk deur voorbeelde ondersteun word – uit bronne en uit "eie ervaring".
- Leerder se eie stem moet duidelik wees.
- Sterk morele karakter moet oorgedra word – LO-waardes moet weerspieël word.
- Vraag moet omvattend beantwoord word met geen gapings in die argument nie.
- Die opstel moet voorsiening maak vir 'n sterk teenargument.

Teenargument (bemoeienis met alternatiewe perspektiewe / argumente) onderskei tussen 'n Vlak 7 en 'n Vlak 6.

Maak 'n kopie van die opstelrubriek op die volgende bladsy vir elk van die leerders en kram dit aan die antwoordboek vas. Maak aantekeninge op die rubriek om aan te dui hoe u op die punt besluit het wat u aan die leerder toegeken het. Dit sal die moderator help om u redenasie te verstaan.

Sommige leerders sal dalk nie weet wat “lyfstraf” is nie. Wees toegeeflik in net hierdie opsig. Leerders mag “strenger dissiplinêre prosedures en straf” in plaas van lyfstraf bespreek.

LEWENSORIËTERING: OPSTELRUBRIEK 2020

KRITERIA	PUNTE	VLAK
'n Duidelike standpunt word ingeneem en fokus is konsekwent in die hele opstel. Die argument stem tot nadenke; insiggewend. Dit bied 'n unieke "eie stem"-perspektief deur te steun op toepaslike, gedetailleerde en spesifieke voorbeelde. Die voorbeelde word naatloos in die argument geïntegreer. Vertoon deeglike begrip van kwessies binne die konteks van die vraag. Die argument word vaardig volgehou en is heeltemal oortuigend met alternatiewe perspektiewe/argumente wat in ag geneem word. (Intelligent geskrewe teen-argumente.) Dit word pittig en duidelik uitgedruk.	40 39 38 37 36	7+
'n Duidelike standpunt word ingeneem en fokus is konsekwent in die grootste deel van die opstel. Die argument word deeglik en logies ontwikkel met 'n reeks toepaslike, spesifieke voorbeelde om die leerder se standpunt te ondersteun. Die voorbeelde word duidelik in die argument geïntegreer. Toon bewys van begrip van kwessies binne die konteks van die vraag. Die argument word meestal volgehou en is heel oortuigend. Dit word duidelik uitgedruk.	35 34 33 32	7
'n Duidelike standpunt blyk uit die argument. Kandidaat fokus op vraag; daar kan egter 'n paar insinkings wees. Die argument is duidelik, dra gewig en word logies ontwikkel met 'n reeks meestal relevante, spesifieke voorbeelde om die leerder se standpunt te ondersteun. Gemoeid met kwessies binne die konteks van die vraag. Die argument word volgehou met kleiner insinkings in logika OF relevansie, maar is heel oortuigend. Dit word op die meeste plekke duidelik uitgedruk.	31 30 29 28	6
'n Duidelike standpunt word deur die leerder ingeneem. Insinkings in fokus en/of geïmpliseerde fokus op plekke. Die argument is duidelik en 'n paar relevante, spesifieke voorbeelde word verskaf in 'n poging om die leerder se standpunt te ondersteun. Die voorbeelde word nie altyd suksesvol in die argument geïntegreer nie. Die leerder het 'n poging aangewend om die kwessies binne die konteks van die vraag uit te pak. Die fokus van die argument neig om af te wyk en logika kan ontbreek. Dit word toereikend uitgedruk.	27 26 25 24	5
Die leerder het probeer om 'n standpunt in te neem. Die fokus op die vraag neig om yl te wees in plaas van substantief; opstel is grootliks verhalend. Verwys na kwessies binne die konteks van die vraag. Die argument is oppervlakkig en voorbeelde is vaag en plek-plek veralgemeen. Die argument toon gebrek aan fokus en word swak volgehou. Die uitdrukking is soms lomp, maar die kandidaat kan sy/haar idees oordra.	23 22 21 20	4
Die leerder se standpunt is vaag of onduidelik. Daar is geen duidelike argument aanwesig nie, alhoewel voorbeelde verskaf word in 'n poging om die vraag te beantwoord. Daar is bewys van herhaling van idees. Argument toon gebrek aan fokus, samehang en logika. Die uitdrukking is lomp en kan die algehele betekenis wat die kandidaat probeer oordra, beïnvloed.	19 18 17 16	3
Geen standpunt word deur die leerder voorsien nie. Argument word geïmpliseer; leerder gee nie uitdruklik aandag aan die vraag nie. Die antwoord verskaf 'n paar voorbeelde, maar hulle word nie met die vraag in verband gebring nie. Die antwoord is verhalend en die voorbeelde is herhalend. Uitdrukking is gebrekkig en verhoed dat die kandidaat sy/haar idees oordra.	15 14 13 12	2
Daar is geen verband met die vraag nie en die idees wat verskaf word, is irrelevant. Voorbeelde is lukraak en dien geen doel nie. Uitdrukking is dikwels onverstaanbaar en kan onduidelik wees.	0–11	1

40 punte**Totaal: 70 punte**